

มคอ. ๓ รายละเอียดของรายวิชา

ธรรมะภาคปฏิบัติ ๒

ชื่อสถาบันอุดมศึกษา	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขต/คณะ/ภาควิชา	คณะพุทธศาสตร์

หมวดที่ ๑ ข้อมูลโดยทั่วไป

๑. รหัสและชื่อรายวิชา ๐๐๐ ๑๕๒ ธรรมะภาคปฏิบัติ ๒ (Buddhist Meditation II)
๒. จำนวนหน่วยกิต ๒ หน่วยกิต (๑-๒-๔)
๓. หลักสูตรและประเภทของรายวิชา พุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา
๔. อาจารย์ผู้รับผิดชอบรายวิชาและอาจารย์ผู้สอน ฐิตญาโน ภิกขุ,ดร.(สมบัตร์ สุขประเสริฐ) Ph.D.(Philosophy) R.T.M. Nagpur University of India พธ.ม.(พุทธศาสนา) มจร. วิทยาเขตขอนแก่น พธ.บ.(ปรัชญา) มจร. วิทยาเขตขอนแก่น
๕. ภาคการศึกษา / ชั้นปีที่เรียน ภาคการศึกษาที่ ๒/๒๕๖๔ ชั้นปีที่ ๑
๖. รายวิชาที่ต้องเรียนมาก่อน (Pre-requisite) (ถ้ามี) ธรรมะภาคปฏิบัติ ๑ (รหัส ๐๐๐ ๑๕๑)
๗. รายวิชาที่ต้องเรียนพร้อมกัน (Co-requisites) (ถ้ามี) -ไม่มี
๘. สถานที่เรียน อาคารเฉลิมพระเกียรติ ๘๐ พรรษา ชั้นที่ ๑ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๙. วันที่จัดทำหรือปรับปรุงรายละเอียดของรายวิชาครั้งล่าสุด วันที่ ๑๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๔

หมวดที่ ๒ จุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์

๑. จุดมุ่งหมายของรายวิชา
 เพื่อให้นิสิตรู้และเข้าใจวิธีการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน กายานุปัสสนาสติปัฏฐานในมหาสติปัฏฐานสูตร และอานาปานสติสูตร และรู้หลักธรรมที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สิกขา ๓ วิชชา ๓ และสามัญญลักษณะ ๓ วิธีการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานทั้งแบบสมถยานิกะ และวิปัสสนายานิกะ หลักธรรมที่ควรรู้ ได้แก่ สิกขา ๓ วิชชา ๓ และสามัญญลักษณะ ๓ ฝึกปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานโดยการเดินจงกรม ๒ ระยะ นั่งกำหนด ๒ ระยะ ส่งและสอบอารมณ์

- วัตถุประสงค์**
- ก. วัตถุประสงค์การเรียนรู้**
๑. เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติกัมมัฏฐานตามแนวจิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน ในมหาสติปัฏฐานสูตร
 ๒. เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติกัมมัฏฐานตามแนวอานาปานสติ
 ๓. เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติแบบสมถยานิกะ และวิปัสสนายานิกะกัมมัฏฐาน
 ๔. เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน
 ๕. เพื่อให้สามารถปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานตามแนวมหาสติปัฏฐานสูตร
- ข. วัตถุประสงค์เชิงคุณธรรม**
๑. มีสภาพจิตใจที่เข้มแข็งขึ้น สามารถควบคุมตนเองได้ในทุกสถานการณ์
 ๒. มีสภาพจิตใจที่เบิกบาน แจ่มใส
 ๓. รู้จักบริหารจัดการกับตัวเองได้อย่างเหมาะสมกับเหตุการณ์ รู้จักคิด รู้จักควบคุมตัวเอง
 ๔. ก้าวทันกระแสความเปลี่ยนแปลงของโลก
- ๒. วัตถุประสงค์ในการการพัฒนา/ปรับปรุงรายวิชา**
๑. กำลังดำเนินการทำสื่อการเรียนการสอนโดย e-learning & e-testing
 ๒. ปรับปรุงเนื้อหาการเรียนการสอนให้เป็นไปตามหลักฐานเชิงประจักษ์

หมวดที่ ๓ ลักษณะและการดำเนินการ

๑. คำอธิบายรายวิชา
 ศึกษาหลักการและวิธีการปฏิบัติกายานุปัสสนาสติปัฏฐานในมหาสติปัฏฐานสูตร และอานาปานสติสูตร วิธีการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานทั้งแบบสมถยานิกะ และวิปัสสนายานิกะ หลักธรรมที่ควรรู้ ได้แก่ สิกขา ๓ วิชชา ๓ และสามัญญลักษณะ ๓ ฝึกปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานโดยการเดินจงกรม ๒ ระยะ นั่งกำหนด ๒ ระยะ ส่งและสอบอารมณ์

๒. จำนวนชั่วโมงที่ใช้ต่อภาคการศึกษา

บรรยาย	สอนเสริม	การฝึกปฏิบัติ/งานภาคสนาม/การฝึกงาน	การศึกษาด้วยตนเอง
บรรยาย ๓๐ ชั่วโมงต่อภาคการศึกษา	สอนเสริมตามความต้องการของนิสิตเฉพาะราย	มีการฝึกปฏิบัติงานภาคสนาม	การศึกษาด้วยตนเอง ๖ ชั่วโมงต่อสัปดาห์

๓. จำนวนชั่วโมงต่อสัปดาห์ที่อาจารย์ให้คำปรึกษาและแนะนำทางวิชาการแก่นักศึกษาเป็นรายบุคคล

- อาจารย์ประจำรายวิชา ประกาศเวลาให้คำปรึกษาผ่านเว็บไซต์คณะพุทธศาสตร์
- อาจารย์จัดเวลาให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคล หรือ รายกลุ่มตามความต้องการ ๑ ชั่วโมงต่อสัปดาห์ (เฉพาะรายที่ต้องการ)

หมวดที่ ๔ การพัฒนาการเรียนรู้ของนักศึกษา

๑. คุณธรรม จริยธรรม
๑.๑ คุณธรรม จริยธรรมที่ต้องพัฒนา พัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรม จริยธรรมเพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคมอย่างปกติสุข และเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม โดยผู้เรียนต้องพยายามสอดแทรกเรื่องที่เกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม เพื่อให้บัณฑิตสามารถพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมไปพร้อมกับการศึกษาวิชาธรรมะภาคปฏิบัติ โดยมีคุณธรรมจริยธรรมตามคุณสมบัติหลักสูตร ดังนี้ (๑) ตระหนักในคุณค่าของคุณธรรม จริยธรรม เสียสละ และซื่อสัตย์สุจริต (๒) มีภาวะความเป็นผู้นำและผู้ตาม สามารถทำงานเป็นทีมและสามารถแก้ไขข้อขัดแย้งและลำดับความสำคัญของปัญหา (๓) เคารพสิทธิและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น รวมทั้งเคารพในคุณค่าและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ (๔) เคารพกฎระเบียบและข้อบังคับต่าง ๆ ขององค์กรและสังคม
๑.๒ วิธีการสอน <ul style="list-style-type: none">- บรรยาย ประเด็นธรรมะที่เกี่ยวข้องในการศึกษา วิชาธรรมะภาคปฏิบัติ พร้อมการฝึกปฏิบัติ ศึกษาวิธีการเดินจงกรม การนั่งสมาธิ- กำหนดให้นักศึกษา ค้นคว้า ทำรายงาน
๑.๓ วิธีการประเมินผล <ul style="list-style-type: none">- พฤติกรรมการเข้าเรียน และส่งงานที่ได้รับมอบหมายตามขอบเขตที่ให้ และตรงเวลา- มีการอ้างอิงเอกสารที่ได้นำมาทำรายงาน อย่างถูกต้องและเหมาะสม- ประเมินผลการนำเสนอรายงานที่มอบหมาย- ประเมินผลการสอบ และการฝึกปฏิบัติกัมมัฏฐาน

๒ . ความรู้
๒.๑ ความรู้ที่ต้องได้รับ มีความรู้และเข้าใจเกี่ยวกับการปฏิบัติกัมมัฏฐาน (สมถกัมมัฏฐาน ,วิปัสสนากัมมัฏฐาน เป็นต้น) สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันได้
๒.๒ วิธีการสอน บรรยาย อภิปราย การฝึกปฏิบัติ การนำเสนอรายงาน การวิเคราะห์กรณีศึกษา และมอบหมายให้ค้นคว้าหาบทความ ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง โดยนำมาสรุปและนำเสนอ การศึกษาโดยใช้ปัญหา และโครงงาน Problem base learning and Student Center เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง
๒.๓ วิธีการประเมินผล <ul style="list-style-type: none"> - ทดสอบย่อย สอบกลางภาค สอบปลายภาค ด้วยข้อสอบที่เน้นการวัดหลักการและทฤษฎี - นำเสนอสรุปการอ่านจากการค้นคว้าข้อมูลที่เกี่ยวข้อง - วิเคราะห์กรณีศึกษา
๓ ทักษะทางปัญญา
๓.๑ ทักษะทางปัญญาที่ต้องพัฒนา พัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณการคิดอย่างเป็นระบบ มีการวิเคราะห์เพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาย่างสร้างสรรค์
๓.๒ วิธีการสอน <ul style="list-style-type: none"> - มอบหมายให้นิสิตค้นคว้าข้อมูลแล้วนำเสนอผลการศึกษา - อภิปรายกลุ่ม - วิเคราะห์กรณีศึกษา - การสะท้อนแนวคิดจากการประพฤติ
๓.๓ วิธีการประเมินผล <ul style="list-style-type: none"> - สอบกลางภาคและปลายภาค โดยเน้นข้อสอบที่มีการวิเคราะห์สถานการณ์ หรือวิเคราะห์แนวคิดหลักกรรมที่เกี่ยวกับสันติภาพ - การนำเสนอการวิเคราะห์กรณีศึกษา
๔. ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ
๔.๑ ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบที่ต้องพัฒนา <ul style="list-style-type: none"> - พัฒนาทักษะในการสร้างสัมพันธภาพระหว่างผู้เรียนด้วยกัน - พัฒนาความเป็นผู้นำและผู้ตามในการทำงานเป็นทีม - พัฒนาการเรียนรู้ด้วยตนเอง และมีความรับผิดชอบในงานที่มอบหมายให้ครบถ้วนตามกำหนดเวลา

<p>๔.๒ วิธีการสอน</p> <ul style="list-style-type: none"> - จัดกิจกรรมกลุ่มในการวิเคราะห์กรณีศึกษา - มอบหมายงานรายกลุ่ม และรายบุคคล - การนำเสนอรายงาน
<p>๔.๓ วิธีการประเมินผล</p> <ul style="list-style-type: none"> - ประเมินตนเอง และเพื่อน ด้วยแบบฟอร์มที่กำหนด - รายงานที่นำเสนอ / พฤติกรรมการทำงานเป็นทีม - รายงานการศึกษาด้วยตนเอง (รายงานสรุปรวมยอดความรู้)
<p>๕. ทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ</p> <p>๕.๑ ทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่ต้องพัฒนา</p> <ul style="list-style-type: none"> - พัฒนาทักษะในการสื่อสารทั้งการพูด การฟัง การเขียน โดยการทำรายงาน และนำเสนอในชั้นเรียน - พัฒนาทักษะในการวิเคราะห์ข้อมูลจากกรณีศึกษา - พัฒนาทักษะในการสืบค้น ข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต เพื่อทำรายงาน - ทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการสื่อสาร เช่น การส่งงานทางอีเมล - ทักษะในการนำเสนอรายงานโดยใช้รูปแบบ เครื่องมือ และเทคโนโลยีที่เหมาะสม <p>๕.๒ วิธีการสอน</p> <ul style="list-style-type: none"> - อภิปราย - มอบหมายงานให้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง จาก website สื่อการสอน e-learning และทำรายงาน โดยเน้นการนำมาจากแหล่งอ้างอิง ที่มาของข้อมูลที่นำเสนอ - นำเสนอโดยใช้รูปแบบและเทคโนโลยีที่เหมาะสม <p>๕.๓ วิธีการประเมินผล</p> <ul style="list-style-type: none"> - การจัดทำรายงาน และนำเสนอด้วยสื่อเทคโนโลยี - การมีส่วนร่วมในการอภิปรายและวิธีการอภิปราย - รายงาน

หมวดที่ ๕ แผนการสอนและการประเมินผล

๑. แผนการสอน

ลำดับที่	หัวข้อ/รายละเอียด	จำนวนชั่วโมง	กิจกรรมการเรียนรู้ การสอน สื่อที่ใช้ (ถ้ามี)	ผู้สอน
----------	-------------------	--------------	---	--------

ลำดับที่	หัวข้อ/รายละเอียด	จำนวน ชั่วโมง	กิจกรรมการเรียน การสอน สื่อที่ใช้ (ถ้ามี)	ผู้สอน
๑	บทที่ ๑ มหาสติปัฏฐานสูตร <u>กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน</u> -อานาปานสติสูตร	๓	บรรยาย อภิปราย ศึกษา ฝึกปฏิบัติ โดยการเดินจงกรม	ฐิตญาโณ ภิกขุ,ดร. (สมบัตร์ สุขประเสริฐ)
๒	บทที่ ๑ มหาสติปัฏฐานสูตร (ต่อ) -วิธีการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน - แบบสมถยานิกะ		บรรยาย อภิปราย ศึกษา ฝึกปฏิบัติ โดยการเดินจงกรม	ฐิตญาโณ ภิกขุ,ดร. (สมบัตร์ สุขประเสริฐ)
๓	บทที่ ๑ มหาสติปัฏฐานสูตร (ต่อ) -วิธีการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน - แบบวิปัสสนายานิกะ		บรรยาย อภิปราย ศึกษา ฝึกปฏิบัติ โดยการเดินจงกรม ๒ ระยะ นั่ง กำหนด ๒ ระยะส่งและสอบอารมณ์	ฐิตญาโณ ภิกขุ,ดร. (สมบัตร์ สุขประเสริฐ)
๔	บทที่ ๑ มหาสติปัฏฐานสูตร (ต่อ) -วิธีการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน - แบบวิปัสสนายานิกะ		บรรยาย อภิปราย ศึกษา ฝึกปฏิบัติ โดยการเดินจงกรม ๒ ระยะ นั่ง กำหนด ๒ ระยะส่งและสอบอารมณ์	ฐิตญาโณ ภิกขุ,ดร. (สมบัตร์ สุขประเสริฐ)
๕	บทที่ ๒ สิกขา ๓ ๑ อธิศีลสิกขา (ศีลอันยิ่ง) Training in higher morality	๓	บรรยาย อภิปราย ศึกษา ฝึกปฏิบัติ โดยการเดินจงกรม ๒ ระยะ นั่ง กำหนด ๒ ระยะส่งและสอบอารมณ์	ฐิตญาโณ ภิกขุ,ดร. (สมบัตร์ สุขประเสริฐ)
๖	บทที่ ๒ สิกขา ๓ ๒ อธิจิตตสิกขา (จิตอันยิ่ง) Training in higher mentality		บรรยาย อภิปราย ศึกษา ฝึกปฏิบัติ โดยการเดินจงกรม ๒ ระยะ นั่ง กำหนด ๒ ระยะส่งและสอบอารมณ์	ฐิตญาโณ ภิกขุ,ดร. (สมบัตร์ สุขประเสริฐ)
๗	บทที่ ๒ สิกขา ๓ ๓ อธิปัญญาสิกขา (ปัญญาอันยิ่ง) Training in higher wisdom			ฐิตญาโณ ภิกขุ,ดร. (สมบัตร์ สุขประเสริฐ)
๘	สอบกลางภาค	๓		ฐิตญาโณ ภิกขุ,ดร. (สมบัตร์ สุขประเสริฐ)
๙	บทที่ ๓ วิชชา ๓ ๑ ปุพเพนิวาสานุสติญาณ Reminiscence of past lives		บรรยาย อภิปราย ศึกษา ฝึกปฏิบัติ โดยการเดินจงกรม ๒ ระยะ นั่ง กำหนด ๒ ระยะส่งและสอบอารมณ์	ฐิตญาโณ ภิกขุ,ดร. (สมบัตร์ สุขประเสริฐ)
๑๐	บทที่ ๓ วิชชา ๓ ๒ จุตูปปาตญาณ : Knowledge of the decease and rebirth of beings; clairvoyance		บรรยาย อภิปราย ศึกษา ฝึกปฏิบัติ โดยการเดินจงกรม ๒ ระยะ นั่ง กำหนด ๒ ระยะส่งและสอบอารมณ์	ฐิตญาโณ ภิกขุ,ดร. (สมบัตร์ สุขประเสริฐ)

สัปดาห์ ที่	หัวข้อ/รายละเอียด	จำนวน ชั่วโมง	กิจกรรมการเรียนรู้ การสอน สื่อที่ใช้ (ถ้ามี)	ผู้สอน
๑๑	บทที่ ๓ วิชา ๓ ๓ อาสวัภยญาณ Knowledge of the destruction of mental intoxication		บรรยาย อภิปราย ศึกษา ฝึกปฏิบัติ โดยการเดินจงกรม ๒ ระยะ นั่ง กำหนด ๒ ระยะส่งและสอบอารมณ์	ฐิตญาโณ ภิกขุ,ดร. (สมบัตร์ สุขประเสริฐ)
๑๒	บทที่ ๓ วิชา ๓ (ต่อ) ๓ อาสวัภยญาณ Knowledge of the destruction of mental intoxication		บรรยาย อภิปราย ศึกษา ฝึกปฏิบัติ โดยการเดินจงกรม ๒ ระยะ นั่ง กำหนด ๒ ระยะส่งและสอบอารมณ์	ฐิตญาโณ ภิกขุ,ดร. (สมบัตร์ สุขประเสริฐ)
๑๓	บทที่ ๔ สามัญญลักษณะ ๓ ๑ อนิจจลักษณะ Impermanence; transiency		บรรยาย อภิปราย ศึกษา ฝึกปฏิบัติ โดยการเดินจงกรม ๒ ระยะ นั่ง กำหนด ๒ ระยะส่งและสอบอารมณ์	ฐิตญาโณ ภิกขุ,ดร. (สมบัตร์ สุขประเสริฐ)
๑๔	บทที่ ๔ สามัญญลักษณะ ๓ (ต่อ) ๒ ทุกขลักษณะ State of suffering or being oppressed	๓	บรรยาย อภิปราย ศึกษา ฝึกปฏิบัติ โดยการเดินจงกรม ๒ ระยะ นั่ง กำหนด ๒ ระยะส่งและสอบอารมณ์	ฐิตญาโณ ภิกขุ,ดร. (สมบัตร์ สุขประเสริฐ)
๑๕	บทที่ ๔ สามัญญลักษณะ ๓ (ต่อ) ๓ อนัตตลักษณะ Soullessness; state of being not self		บรรยาย อภิปราย ศึกษา ฝึกปฏิบัติ โดยการเดินจงกรม ๒ ระยะ นั่ง กำหนด ๒ ระยะส่งและสอบอารมณ์	ฐิตญาโณ ภิกขุ,ดร. (สมบัตร์ สุขประเสริฐ)
๑๖	สอบปลายภาค	๓		

๒. แผนการประเมินผลการเรียนรู้

ที่	ผลการ เรียนรู้	วิธีการประเมิน	สัปดาห์ที่ประเมิน	สัดส่วนของการ ประเมินผล
๑	๑.๑,๑.๖, ๑.๗, ๒.๑, ๒.๔-๒.๖, ๓.๒	ทดสอบย่อยครั้งที่ ๑	๔	๑๐%
		สอบกลางภาค	๘	๒๕ %
		ทดสอบย่อยครั้งที่ ๒	๑๒	๑๐%
		สอบปลายภาค	๑๖	๒๕ %

๒	๑.๑,๑.๖, ๑.๗, ๒.๑, ๒.๔-๒.๖, ๓.๒ ๔.๑- ๔.๖,๓-๕.๔	วิเคราะห์กรณีศึกษา ค้นคว้า การนำเสนอ รายงาน การทำงานกลุ่มและผลงาน การอ่านและสรุปบทความ การส่งงานตามที่มอบหมาย	ตลอดภาค การศึกษา	๒๐ %
๓	๑.๑- ๑.๗, ๓.๑	การเข้าชั้นเรียน การมีส่วนร่วม อภิปราย เสนอความคิดเห็นในชั้น เรียน	ตลอดภาคการศึกษา	๑๐%

หมวดที่ ๖ ทรัพยากรประกอบการเรียนการสอน

๑. เอกสารและตำราหลัก

การศาสนา, กรม. พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง. เล่มที่ ๑๐, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๒๑.

_____ พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง. เล่มที่ ๑๒, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๒๑.

_____ ประมวลการสอนวิชาประวัติศาสตร์ศาสนา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๒๔.

ภัททันตะ อาสภเถระ, พระ. วิปัสสนาที่ปณีฎีกา. กรุงเทพฯ : ไทศาลวิทยา, ๒๕๑๘.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๐๐. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

_____ พระไตรปิฎก ภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

_____ อรรถกถาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๒.

ธรรมธีรราชมหาวิทยาลัย (ไซดก ญาณสิทธิ), พระ. หลักปฏิบัติ สมณะ-วิปัสสนากัมมัฏฐาน, กรุงเทพฯ : อมรินทร์ พรินต์ติ้งกรุ๊ป, ๒๕๓๒.

ธรรมธีรราชมหาวิทยาลัย (ไซดก ญาณสิทธิ), พระ. อุดมวิชา. กรุงเทพฯ : การพิมพ์พระนคร., ๒๕๓๑.

_____ วิปัสสนากัมมัฏฐานภาคสอง. กรุงเทพฯ : อมรินทร์ พรินต์ติ้งกรุ๊ป, ๒๕๓๒.

ธนิต อยู่โพธิ์. สติปัฏฐานสำหรับทุกคน, กรุงเทพฯ : ศิวพรการพิมพ์, ๒๕๑๘.

พุทธทาสภิกขุ. อานาปานสติภาวนา. กรุงเทพฯ : การพิมพ์พระนคร, ๒๕๓๕.

ประวัติและผลงานพุทธทาสภิกขุ, กรุงเทพฯ : ธรรมสภา, ๒๕๓๘.

ราชวรมณี (ประยุทธ์ ปยุตโต), พระ. พุทธธรรม. กรุงเทพฯ : โอ เอส พรินต์ติ้งเฮาส์ , ๒๕๒๕.

_____ พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม. กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๒.

ราชวรมณี (ประยุทธ์ ปยุตโต), พระ. พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์ พิมพ์ครั้งที่ ๘, กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๒.

เทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต), พระ. ปฏิบัติธรรมให้ถูกทาง. กรุงเทพฯ : สหธรรมมิก , ๒๕๓๒.

ศรีวิสุทธิกวี, พระ. การบริหารจิต, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๒๙.

สมภาร สมภาโร, พระ. ธรรมะภาคปฏิบัติ , กรุงเทพฯ : สหธรรมมิก, ๒๕๔๗.

อินทวังสะเถระ, พระ. ปุจฉาวิสัชนา มหาสติปัฏฐานสูตร, กรุงเทพฯ : บริษัท ๒๑ เซ็นจูรี่ จำกัด,

๒. เอกสารและข้อมูลสำคัญ

เอกสารประกอบการสอน วิชาธรรมะภาคปฏิบัติ ผศ.พระสมภาร สมภาโร(ทวิรัตน์)รวบรวมและเรียบเรียง

๓. เอกสารและข้อมูลแนะนำ

ไม่มี

หมวดที่ ๗ การประเมินและปรับปรุงการดำเนินการของรายวิชา

๑. กลยุทธ์การประเมินประสิทธิผลของรายวิชาโดยนักศึกษา

การประเมินประสิทธิผลในรายวิชานี้ ที่จัดทำโดยนักศึกษา ได้จัดกิจกรรมในการนำแนวคิดและความเห็นจากนักศึกษาได้ดังนี้

- การสนทนากลุ่มระหว่างผู้สอนและผู้เรียน
- การสังเกตการณ์จากพฤติกรรมของผู้เรียน
- แบบประเมินผู้สอน และแบบประเมินรายวิชา
- ข้อเสนอแนะผ่านเว็บบอร์ด ที่อาจารย์ผู้สอนได้จัดทำเป็นช่องทางการสื่อสารกับนักศึกษา

๒. กลยุทธ์การประเมินการสอน

ในการเก็บข้อมูลเพื่อประเมินการสอน ได้มีกลยุทธ์ ดังนี้

- การสังเกตการณ์สอนของผู้ร่วมทีมการสอน
- ผลการสอบ
- การทวนสอบผลประเมินการเรียนรู้

๓. การปรับปรุงการสอน

หลังจากผลการประเมินการสอนในข้อ ๒ จึงมีการปรับปรุงการสอน โดยการจัดกิจกรรมในการระดมสมอง และหาข้อมูลเพิ่มเติมในการปรับปรุงการสอน ดังนี้

- สัมมนาการจัดการเรียนการสอน
- การวิจัยในและนอกชั้นเรียน

๔. การทวนสอบมาตรฐานผลสัมฤทธิ์ของนักศึกษาในรายวิชา

ในระหว่างกระบวนการสอนรายวิชา มีการทวนสอบผลสัมฤทธิ์ในรายหัวข้อ ตามที่คาดหวังจากการเรียนรู้ในวิชา ได้จาก การสอบถามนักศึกษา หรือการสุ่มตรวจผลงานของนักศึกษา รวมถึงพิจารณาจากผลการทดสอบย่อย และหลังการออกผลการเรียนรายวิชา มีการทวนสอบผลสัมฤทธิ์โดยรวมในวิชาได้ดังนี้

- การทวนสอบการให้คะแนนจากการสุ่มตรวจผลงานของนักศึกษาโดยอาจารย์อื่น หรือผู้ทรงคุณวุฒิ ที่ไม่ใช่อาจารย์ประจำหลักสูตร
- มีการตั้งคณะกรรมการในสาขาวิชา ตรวจสอบผลการประเมินการเรียนรู้ของนักศึกษา โดยตรวจสอบข้อสอบ รายงาน วิธีการให้คะแนนสอบ และการให้คะแนนพฤติกรรม

๕. การดำเนินการทบทวนและการวางแผนปรับปรุงประสิทธิผลของรายวิชา

จากผลการประเมิน และทวนสอบผลสัมฤทธิ์ประสิทธิผลรายวิชา ได้มีการวางแผนการปรับปรุงการสอน และรายละเอียดวิชา เพื่อให้เกิดคุณภาพมากขึ้น ดังนี้

- ปรับปรุงรายวิชาทุก ๓ ปีหรือตามข้อเสนอแนะและผลการทวนสอบมาตรฐานผลสัมฤทธิ์ตามข้อ ๔
- เปลี่ยนหรือสลับอาจารย์ผู้สอน เพื่อให้นักศึกษามีมุมมองในเรื่องการประยุกต์ความรู้นี้กับปัญหาที่มาจากงานวิจัยของอาจารย์หรือแนวคิดใหม่ๆ